

صد سال شعر فارسی / ۱۹

ترانه‌سرای وطن

گزیده شعر ابوالقاسم عارف‌قزوینی

پژوهش و گزینش:

ساعد باقری - سهیل محمودی

شرکت سهامی کتابهای جیبی

وابسته به مؤسسه انتشارات امیرکبیر

تهران، ۱۳۹۰

تهران، خیابان جمهوری اسلامی، میدان استقلال،

صندوق پستی ۴۱۹۱ - ۱۱۳۶۵

شرکت سهامی کتابهای جیبی

www.amirkabir.net

صد سال شعر فارسی / ۱۹

عنوان کتاب:

ترانه سرای وطن

(گزیده شعر ابوالقاسم عارف قزوینی)

یزوهش و گزینش:

ساعد باقری - سهیل محمودی

مدیر مجموعه:

سجاد محمّدی

ویراستار:

فاطمه سالاروند

حروفچین: صبا جاوید

طراح جلد: محمدرضا نبوی

صفحه‌آرا: امیر حسین حیدری

نوبت چاپ: اول (۱۳۹۰)

چاپ و صحافی و لیتوگرافی: چاپخانه سپهر، تهران:

خیابان ابن سینا (بهارستان)، شماره ۱۰۰

شمارگان: ۲۰۰۰

بها: ۲۰۰۰۰ ریال

کاغذ نخودی ۱۰۰ گرمی

همه حقوق محفوظ، هر گونه نسخه برداری اعم از زیراکس و باز نویسی، ذخیره کامپیوتری، فتوکپی کلی یا جزئی

(به جز فتوکپی جزئی در نقد و بررسی، و فتوکپی در گویمه در مستند نویسی و مانند آنها) بدون مجوز کتبی از

ناشر ممنوع و از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری است.

سرشناسه عارف قزوینی ابوالقاسم ۱۳۱۲-۱۲۵۲.

عنوان و نام پدیدآور: ترانه سرای وطن، گزیده شعر ابوالقاسم عارف قزوینی / یزوهش و گزینش ساعد باقری

سهیل محمودی

مشخصات نشر: تهران، امیرکبیر، کتابهای جیبی - ۱۳۹۰.

مشخصات ناشری: ۱۳۰ ص.

فروست: صد سال شعر فارسی ۱۹.

شابک 978-964-303-330-9

وضعیت فهرست نویسی: غیره

یادداشت: کتابخانه به صورت زیر نویس.

موضوع: شعر فارسی - - تاریخ و نقد

موضوع: شعر فارسی - - مجموعه معمل

شماره افزودن باقری، ساعد ۱۳۳۶ - گردآورنده

شماره افزودن محمودی، سهیل ۱۳۳۹ - گردآورنده

شماره افزودن صد سال شعر فارسی [ج ۱] ۱۹۱.

رصدی کنگره ۱۳۹۰ ج ۲ ۴۱۹ PIR TOTAL

رصدی دیویرا ۱۱/۰۰۹

شماره کتابشناسی ملی ۷۲۰۵۲۰۵

دربارهٔ مجموعه

الهی در زبان ما صواب آر
ز کز گفتن زبان را در امان دار

مجموعهٔ صد مجلدی «صد سال شعر فارسی» - به یاری حق - پاسخی است به یک نیاز چندوجهی. از سویی این مجموعه سامان دهندهٔ نگاهی گذراست به شعر صد سال اخیر، تا آشنایی مجمل اما فراگیر علاقه‌مندان شعر فارسی را به‌طور عام و دانش‌آموزان و دانشجویان رشتهٔ ادبیات فارسی را به‌طور خاص با شعر این دوره سبب شود؛ و از دیگر سو قیوار است جبران‌کنندهٔ برخی نادیده‌انگاری‌ها و چشم‌پوشی‌های برآمده از «دعوی قالب‌ها» باشد.

- ما مؤلفان در انتخاب آثار هر شاعر تلاش کرده‌ایم تا از این چند چشم‌انداز غافل نشویم:

الف) بهترین آثار هر شاعر (طبعاً به انتخاب و پسند مؤلفان).

ب) معروف‌ترین آثار هر شاعر که گاه بی‌آنکه نام شاعر برای عامه روشن باشد، بر سر زبان‌ها افتاده است.

ج) آثار جریان‌ساز که ممکن است در زمره بهترین یا معروف‌ترین آثار شاعر نباشد؛ اما با استقبال‌ها و تضمین‌های شاعران دیگر، یا با نقد و نظرهای گونه‌گون، تأثیرگذار بوده؛ و یا آنکه ناظر به رخدادی بوده که سبب شده است آن شعر مورد توجه قرار گیرد.

- تلاش کردیم بدون افراط و تفریط، کوشش‌های منتهی به غنای شعر فارسی را منعکس کنیم و از تعصب‌ها و دشمنی‌ها نسبت به شیوه‌ها و قالب‌های شعری که گاه سبب بی‌توجهی به بخشی از فرهنگ و شعر روزگار ما شده، برکنار بمانیم.

- در سیر تدریجی مطالعات و انتخاب آثار شاعران و نتیجتاً ترتیب چاپ آثار، برای گریز از یکنواختی و تکرار و مشابهت آثار شاعران نزدیک به هم (از دو منظر زمان و زبان) اصل را بر تنوع مجلدات نهادیم. تقدّم و تأخّر زمانی شاعران برای ما در ترتیب این مجموعه، اصل و اساس قرار نگرفت؛ به دیگر زبان، بر «حال» خویش تکیه کردیم و از پیش‌اندیشیدگی تکلف‌آمیز دوری جستیم.

- بی‌آنکه به رسم معمول اما ناخوشایندی محصور باشیم که تقدیس و ستایش را تنها شایسته «رفتگان» می‌داند، به سراغ مجموعه کامل و یکپارچه به‌جامانده از شاعران درگذشته رفتیم تا حاصل عمری تلاش آنان را به‌تمامی در اختیار داشته باشیم.

- غبار نشستۀ بر برخی دیوان‌های شعر، نتیجه قطور بودن و حجم بسیار آنهاست که غالباً مخاطبان عام شعر، کمتر سراغی

از این آثار می‌گیرند، حال آنکه در همین قدم‌های نخستین، بسیار به شعرهایی برخوردیم که قطعاً انتخاب و نقل آنها در مجموعه‌های گزیده‌تر نقشی مهم در پیوند مخاطبان با این آثار ایفا خواهد کرد؛ و این یکی از دلخوشی‌هایی بوده است که مؤلفان را به پدید آوردن این مجموعه گزیده‌ها ترغیب کرده است.

- مؤلفان نیمی از راه را با تلاش و توانی در وسع خویش طی کرده‌اند، بی‌تردید نیمهٔ دیگر راه طی نخواهد شد، مگر با معرفی شایستهٔ این مجموعه به دانشجویان، دانش‌آموزان و سایر علاقه‌مندان شعر که در نهایت به تحکیم پیوند جوانان این مرز و بوم با شعر فارسی خواهد انجامید. چنین باد...

وَنُنَا لَا تُؤَاخِذُنَا إِن نَسِينَا أَوْ أَخْطَاْنَا

فهرست

- مقدمه - ابوالقاسم عارف قزوینی (۱۳۱۲ - ۱۲۵۷)..... ۱۳
- غزل‌ها..... ۴۳
- همین درد، بس (دل خوار کرد در بر هر خار و خس مرا)..... ۴۵
- بی‌هنری و تن‌آسایی (ببند، ای دل غافل، به خود ره گله را)..... ۴۶
- سرمایه جنون (داد خُست به تو تعلیم، خود آرای را)..... ۴۶
- یاد روی تو (دیشب به یاد روی تو ای رشک افتاب)..... ۴۷
- لباسِ مرگ (لباس مرگ بر اندام عالمی زیباست)..... ۴۸
- پند ناصح (پند ناصح به من از عشق بتان، دشنام است)..... ۴۹
- گریه (مگو، چه سان نکتم گریه، گریه کار من است)..... ۵۰
- گدای عشق (گدای عشقم و سلطانِ حُسن، شاه من است)..... ۵۰
- شکنج طره (شکنج طره زلفت شکن شکن شده است)..... ۵۱
- بلای هجر (بلای هجر تو تنها همان برای من است)..... ۵۲
- مرگ دوست (به مرگ دوست، مرا میل زندگانی نیست)..... ۵۳
- عارف در به در (عمرم گهی به هجر و گهی در سفر گذشت)..... ۵۳
- زنده باد (آورد بوی زلف توام باد، زنده باد)..... ۵۴
- غزلِ جمهوری (به مردم این همه بیداد شد ز مرکز داد)..... ۵۵
- بی‌رق دشمن (چه خبر دوست ز غم‌های دل من دارد؟)..... ۵۶
- جهاد، کشتن نفس است... (دوباره فتنه چشم تو فتنه برپا کرد)..... ۵۷

- اندیشه وصل (از سر کوی تو یک چند سفر باید کرد)..... ۵۸
- بار فلک (غم هجر تو نیمه جانم کرد)..... ۵۸
- روح سبک سبیز (با من این روح سبک سبیز، گران جانی کرد)..... ۵۹
- شهید عشق تو (شهید عشق تو کارش به دست و پا نرسد)..... ۶۰
- شاه سازی - دربار بازی (به عهد چشم تو یک دل امیدوار نشد)..... ۶۱
- پیام آزادی (پیام، دوشم، از پیر می فروش آمد)..... ۶۲
- گل به خواب رفته (دل ز کف سر زلف تو را رها نکند)..... ۶۳
- خوش آن زمان (خوش آن زمان که دلم پای بند یاری بود)..... ۶۴
- زلف پریشان (دست بر طره آن زلف پریشان نرسید)..... ۶۵
- ستاره صبح (تو ای «ستاره صبح» وصال و روز امید)..... ۶۶
- پاییز عمر (پاییز عمر شد، به سر آمد بهار عمر)..... ۶۶
- دودمان دل (آتش، الهی آن که بیفتد میان دل)..... ۶۷
- دیده ام ندیده ام (در دور زندگی به جز از غم ندیده ام)..... ۶۸
- عشق علی (از طفلی آن چه به من یاد داد استادم)..... ۶۹
- ابر زلف (به غم چشم تو بی پا من از شراب شدم)..... ۷۰
- قافله سالار دل (تا گرفتار بدان طره طرار شدم)..... ۷۱
- شرمسار دیده (خسته از دست روزگار شدم)..... ۷۲
- راز دل (از غم هجر تو روزگار بذارم)..... ۷۲
- بمیرم یا نمیرم (باز زابروی کمان و نوک مژگان زد به تیرم)..... ۷۳
- شکایت تلخ (محیط گریه و اندوه و غصه و مخم)..... ۷۴
- خنده پس از گریه (به سر کویت اگر رخت نیندم چه کنم)..... ۷۵
- کی ام من؟ (اندر وطن کسی که ندارد وطن منم)..... ۷۶
- گیسوی نگار (شب اگر دست به گیسوی نگاری بزنم)..... ۷۷
- نگاهی به شاه (نگاهی به شاه و به یاران شه کن)..... ۷۷
- حکایت هجران (سزد بر اوج فلک سرکشی کند سر من)..... ۷۸
- نثار وطن (شادم که چه خوش گشت نثار وطن من)..... ۷۹
- فرقه بازی و جهالت (ز بس به زلف تو دل بر سر دل افتاده)..... ۸۰
- مثنوی ها..... ۸۱
- حرف آخر (به من کرد لعن و شماتت «بهار»)..... ۸۳
- تیمورتاش نامه (چنین گفت رندی به «تیمورتاش»)..... ۸۵
- دلآکینه (رفت یک شخصی که بتراشد سرش)..... ۸۸
- ابیاتی از مثنوی خرنامه (خواندم امروز من «نسیم شمال»)..... ۸۹

- ۹۱.....اجنبی را ز خانه بیرون کن (این زمان گشته خطه قزوین)
 ۹۳.....سخن حکیم با شاه (پادشهی ساخت یکی قصر نو)
 ۹۵.....دشمن خونی خسروان (به ایران زمین از چه باز آمدی؟)
 ۹۷.....قصاید
 ۹۹.....کابینه تکیه دولت (نشسته بودم دوش از درم درآمد یار)
 ۱۰۱.....سلام (سلام اول ما بر رسول خالق اکبر)
 ۱۰۳.....قصیده «سلیمان نظیف» (ز من بگو به «سلیمان نظیف» تیره ضمیر)
 ۱۰۷.....تصنیف‌ها
 ۱۰۹.....آذربایجان (جان برخی آذربایجان باد)
 ۱۱۰.....ای دل غافل (دل هوس سبزه و صحرا ندارد)
 ۱۱۲.....گریه کن (گریه کن که گر سیل خون گری، ثمر ندارد)
 ۱۱۴.....از خون جوانان وطن... (هنگام می و فصل گل و گشت و چمن شد)
 ۱۱۶.....از کفم رها... (از کفم رها شد قرار دل)
 ۱۱۷.....گریه را به مستی... (گریه را به مستی بهانه کردم)
 ۱۱۹.....گریه راه تماشا گرفته (نه قنبرت که با وی نشینم)
 ۱۲۱.....امان (ای امان از فراق، امان)
 ۱۲۲.....دیوانه کردی (نمی دانم چه در پیمانه کردی)
 ۱۲۳.....رحم ای خدا... (رحم ای خدای دادگر کردی نکردی)
 ۱۲۴.....افتخار آفاق (افتخار همه آفاقی و منظور منی)
 ۱۲۶.....دیدم صنمی (دیدم صنمی سروقدی، روی چو ماهی)
 ۱۲۷.....تکبیت‌های برگزیده